

УДК 615.1+336.61+616-006

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОНКОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ НА ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РІВНІ

Феденько С. М.

Івано-Франківський національний медичний університет, кафедра організації та економіки фармації і технології ліків, м. Івано-Франківськ, Україна, e-mail: fedenkosm5@ukr.net

Резюме. На підставі аналізу літературних джерел та статистичних даних досліджено сучасний стан фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих на територіальному рівні. Наведено результати ретроспективного аналізу динаміки загальної кількості онкологічних хворих, які перебували на обліку в Івано-Франківській області протягом 2011-2016 рр. Здійснено аналіз сучасного стану фінансування фармацевтичної допомоги хворих з такою патологією відповідно до показників потреби. Визначено основні недоліки й обґрунтовано питання, що потребують подальшого вивчення та врегулювання як на державному, так і на територіальному рівні. Запропоновано шляхи подальшого вдосконалення системи фінансування фармацевтичної допомоги для онкологічних хворих.

Ключові слова: фармацевтичне забезпечення, онкологічні хворі, пільгова та безоплатна фармацевтична допомога, фінансування, місцевий бюджет, державний бюджет, цільова програма.

Вступ. Головною метою державної політики щодо фінансування системи охорони здоров'я (СОЗ) та фармації є забезпечення реалізації конституційних прав громадян України на охорону здоров'я (ОЗ) та безоплатну медичну й фармацевтичну допомогу, підвищення якості забезпечення населення лікарськими засобами (ЛЗ), особливо незахищених верств та пільгових категорій громадян, до яких, згідно з чинними нормативно-правовими актами, віднесено онкологічних хворих.

Обґрунтування дослідження. Нині однією із найважливіших проблем СОЗ є боротьба із злоякісними новоутвореннями. Питомо вага раку, як причини смерті становить, за даними МОЗ України, 12 %, 26 % інвалідизації населення припадають саме на це захворювання. У 2015 р. зареєстровано 134104 нових випадків раку (313,6 на 100 тис. нас.), померли від цієї хвороби 67,5 тис. хворих (158,07 на

100 тис. нас.) [1, с. 281]. За прогнозними оцінками експертів, до 2020 р. рівень захворюваності на злоякісні новоутворення в Україні збільшиться на 15 %, і може становити близько 370 на 100 тис. населення [2, 3].

У зв'язку із зазначеними фактами, розробка підходів до покращення фінансування фармацевтичної допомоги онкологічних хворих є актуальним напрямком дослідження.

Різним напрямкам досліджень щодо організації надання ефективного фармацевтичного забезпечення населенню приділялась увага багатьох вітчизняних учених: Парновського Б.Л., Заліської О.М., Грошовика Б.П., Немченко А.С., Волоха Д.С., Грошового Т.А., Гудзенка О.П., Дмитрієвського Д.І., Мнушко З.М., Яковлевої Л.В., Посилкіної О.В., Толочка В.М., та ін. Особливої уваги заслуговують дослідження проблем доступності пільгової та безоплатної фармацевтичної допомоги Котвицької А.А. [4], Немченко А.С. [5, 6], Гудзенка А. П. [7, 8, 9].

Проте дослідження проблем фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічної допомоги на територіальному рівні та шляхів їх вирішення на сьогодні не здійснено. Дослідження є актуальним в контексті розробки ефективної моделі фінансового забезпечення онкохворих за умов впровадження обов'язкового медичного страхування (ОМС) в Україні.

Мета дослідження. Провести аналіз динаміки загальної кількості хворих певних категорій захворювань, яким передбачене безоплатне отримання ЛЗ, проаналізувати стан фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих Івано-Франківської області відповідно до показників потреби за 2011-2016 рр.

Матеріали і методи. Для характеристики фармацевтичного забезпечення населення, зокрема онкохворих Івано-Франківської області та стану його фінансування використа-

но методи логічного узагальнення, системного та статистичного аналізу, порівняння та графічний методи.

Результати дослідження. Конституція України (ст. 49) визначає, що у державних і комунальних закладах ОЗ медична допомога надається безоплатно. Первинна медична допомога (постановка діагнозу, амбулаторне лікування, денний стаціонар і т. д.) у нашій країні безкоштовна. ЛЗ, закуплені державою за бюджетні кошти для лікарень, при амбулаторному лікуванні повинні надаватись пацієнтам безкоштовно. Щорічно у Державному Бюджеті України передбачаються кошти Міністерству охорони здоров'я на закупівлю ЛЗ та обладнання. Крім того, визначено категорії осіб, які мають право отримати ЛЗ за рецептами безкоштовно чи з частковою оплатою їх вартості. На сьогодні діє Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» [10]. Ця постанова передбачає безоплатний або пільговий відпуск ЛЗ за рецептами у разі амбулаторного лікування та визначає категорії населення, які мають право на такі пільги, та категорії захворювань, на які розповсюджуються такі пільги. Першими у списку категорій захворювань, при яких ЛЗ відпускаються безкоштовно, є онкологічні захворювання.

Тому, відповідно до мети дослідження, на першому етапі проведено аналіз динаміки загальної кількості хворих певних категорій захворювань, для яких передбачене безоплатне отримання ЛЗ (табл. 1) та, зокрема, кількості онкологічних хворих, які перебували на обліку

в Івано-Франківській області протягом 2011–2016 рр.

За результатами аналізу динаміки загальної кількості хворих, для яких передбачене безоплатне отримання ЛЗ, зокрема і онкологічних хворих встановлено, що останніми роками спостерігається щорічна тенденція до збільшення загальної кількості таких хворих як в абсолютних, так і у відносних показниках. Так, тільки у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулось збільшення кількості хворих на 25410 осіб. За п'ять років (з 2011 до 2016 рр.) – на 54348 осіб. Також відбулось і збільшення кількості онкологічних хворих на 4581 особу (на 23,7 %), хворих на цукровий діабет – на 17756 осіб (на 61,4 %).

Питома вага онкологічних хворих у загальній структурі хворих, для яких передбачене безоплатне отримання ЛЗ, дещо знизилась (на 8,71 %) (рис. 1), але абсолютний показник таких хворих щороку зростає.

Кількість онкологічних хворих серед міського населення є значно вищою ніж серед сільського впродовж 2011-2016 рр. Проте у 2015 р. спостерігається різке зростання кількості зареєстрованих онкохворих Івано-Франківської області серед сільського населення на 1133 особи порівняно з міським населенням (рис. 2). Щороку у 2011-2016 рр. серед міського населення кількість онкохворих збільшувалось з 9868 до 11261 особи, тобто на 14,1 %, сільського – з 9429 до 12617 осіб (на 33,8 %).

Наступним етапом здійсненого дослідження став аналіз стану фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих Івано-Франківської області відповідно до показників потреби за 2011-2016 рр.

Таблиця 1

Динаміка кількості хворих Івано-Франківської обл., для яких передбачене безоплатне отримання ЛЗ (2011-2016рр.)

	Чисельність хворих,чол.						Абсолютне відхилення +/- 2016/2011
	2011р	2012р	2013р	2014р	2015р	2016р	
Всього, в т.ч.:	66663	79812	93435	96614	122024	121011	+54348
Онкологія	19297	19862	21699	22830	24695	23878	+4581
Туберкульоз	6285	4121	3762	2756	1791	729	-5556
Цукровий діабет, у т.ч. інсулінзалежний	28916	29613	36778	37956	46945	46672	+17756
Профілактика ВІЛ/СНІДу	368	262	297	348	376	383	+15
Інші	11797	25954	30899	32724	48217	49349	+37552

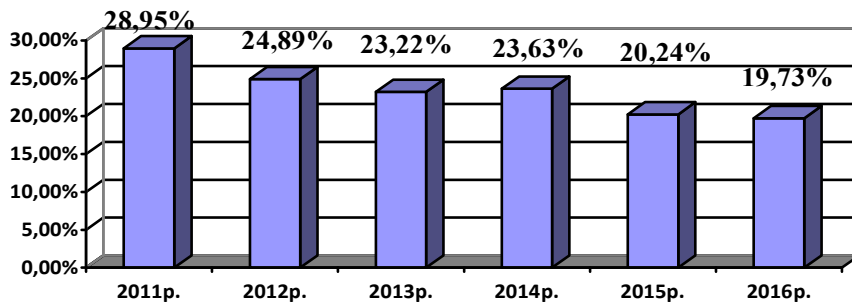

Рис. 1. Питома вага онкологічних хворих у загальній структурі певних категорій хворих, для яких передбачене безоплатне отримання ЛЗ протягом 2011–2016 рр. в Івано-Франківській області

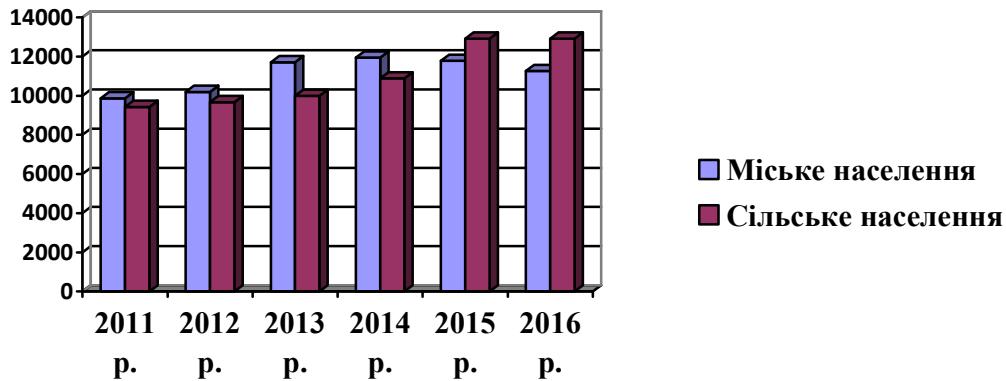

Рис. 2. Кількість зареєстрованих онкохворих Івано-Франківської області серед міського та сільського населення за 2011–2016 рр.

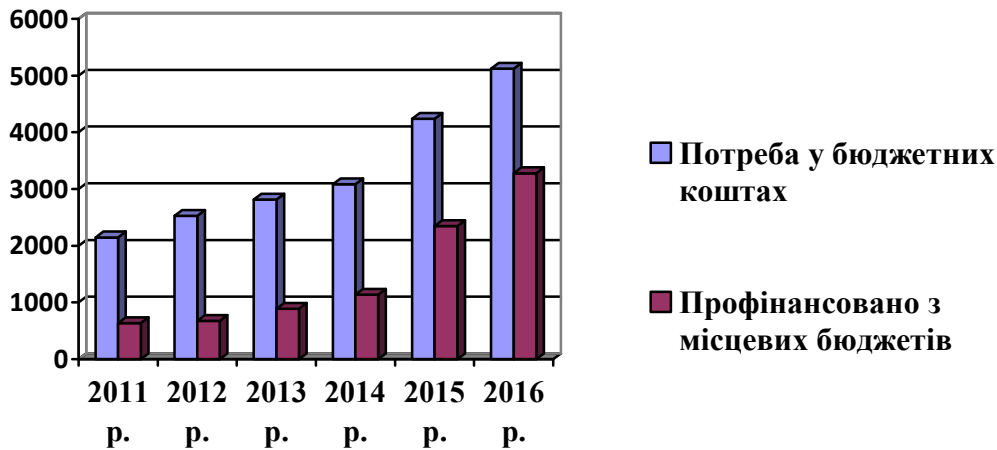

Рис. 3. Стан фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих з місцевих бюджетів Івано-Франківської обл. відповідно до показників потреби (2011–2016 рр.)

За результатами дослідження встановлено, що останніми роками відзначається тенденція до зростання фінансування, але якщо врахувати потребу у фінансуванні фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих, то спостерігається катастрофічне недофінансування (рис. 3).

За результатами аналізу стану фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих встановлено, що потреба у фінансуванні у 2011 р. була забезпечена лише на 29,65% (32,99 грн. на одного хворого), у

2012 р. – на 26,77 % (34,08 грн. на одного хворого), у 2013 р. – на 31,60 % (40,97 грн. на одного хворого), у 2014 р. – на 36,87 % (49,80 грн. на одного хворого), у 2015 р. – на 55,34 % (94,97 грн. на одного хворого), у 2016 р. – на 64,02 % (137,31 грн. на одного хворого). Необхідно зазначити, що потреба у грошових коштах на фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих з кожним роком зростає, постійно зростає і кількість осіб у зазначеній категорії, що є вкрай негативною тенденцією сьогодення.

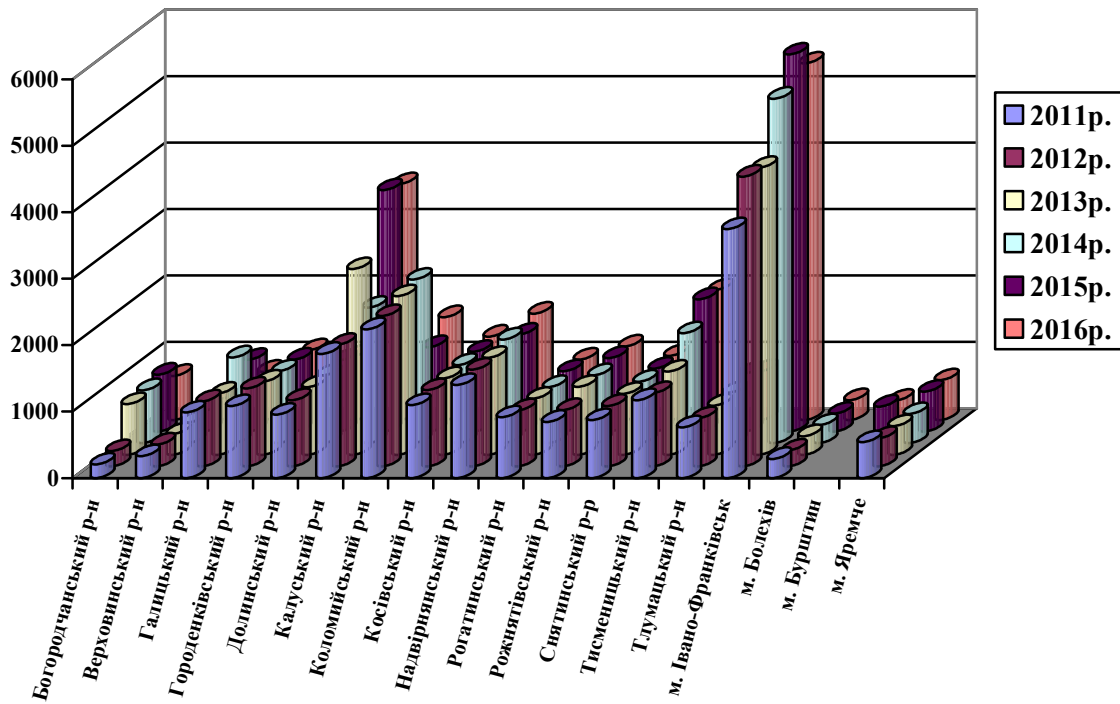

Рис. 4. Динаміка чисельності зареєстрованих онкохворих Івано-Франківської області впродовж 2011-2016 рр.

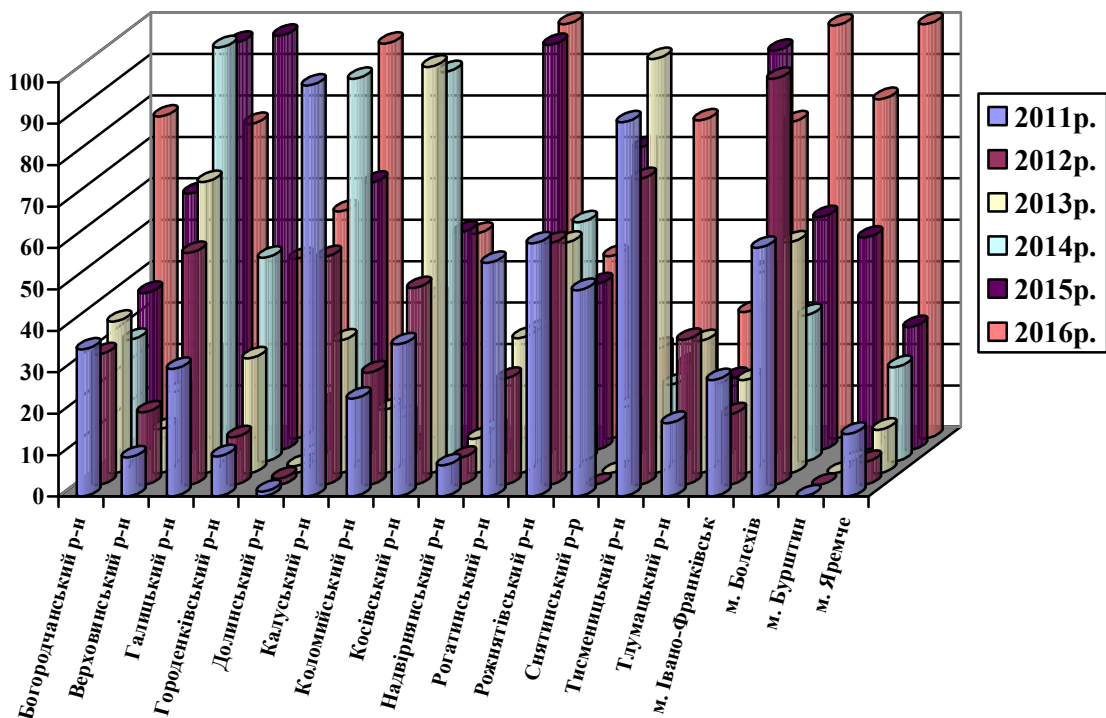

Рис. 5. Стан фінансування фармацевтичного забезпечення Івано-Франківської області відносно потреби у фінансових ресурсах

На наступному етапі дослідження проведено детальний аналіз стану фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних

хворих за районами Івано-Франківської області (рис. 4).

За кількістю хворих найвищі показники фіксуються у Калуському, Коломийському,

Надвірнянському, Тисменицькому районах та місті Івано-Франківську.

Найвищими показниками фінансування щодо потреби характеризуються Галицький (2011 р. – 30,8 %, 2012 р. – 56,0 %, 2013 р. – 70,3 %, 2014 р. – 100 %, 2015 р. – 98,3 %, 2016 р. – 75,9 %) та Калуський (2011 р. – 99,2 %, 2012 р. – 55,0 %, 2013 р. – 32,0 %, 2014 р. – 92,4 %, 2015 р. – 64,5 %, 2016 р. – 95,3 %) р-ни. Найнижчими – Долинський, Снятинський та Надвірнянський р-ни (0 %, 1,2 % – 11,7 % від потреби) (рис. 5).

Майже на 100 % від потреби профінансовані у 2015 р. Галицький р-н (98,3 %), Городенківський р-н (100,0 %), Рогатинський р-н (97,8 %) та м. Івано-Франківськ (96,4 %), у 2016 р. – Калуський р-н (95,3 %), Рогатинський р-н (100,0 %), м. Болехів та м. Яремче (100,0 %).

Аналіз показав, що є і регіони, які зовсім не отримували фінансування (Надвірнянський р-н у 2015-2016 рр., Снятинський р-н у 2012 – 2013 рр. та м. Бурштин упродовж 2011 – 2014 рр.).

Такий стан недофінансування фармацевтичного забезпечення онкохворих Івано-Франківської області є вкрай катастрофічним і призводить до недоотримання необхідного лікування.

Лікувально-профілактичні заклади Івано-Франківської області також у централізованому порядку отримували ЛЗ та ВМП за рахунок коштів державного бюджету (ДБ) за програмою «Онкологія» (табл. 2).

Так, у 2015 р. ЛПЗ Івано-Франківської області отримали у централізованому порядку ЛЗ та ВМП на суму 32401,1 тис. грн. Виконання цієї програми позитивно вплинуло на фармацевтичне забезпечення онкологічно хворих області.

Фінансування державних програм здійснюється в межах видатків, передбачених у ДБ

України. Обсяг фінансування з ДБ України визначається щороку, виходячи з конкретних завдань та наявних коштів з урахуванням можливостей дохідної частини бюджету.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про ефективне використання державних коштів» № 710 передбачає припинення підготовки проектів нових державних цільових програм або внесення змін до затверджених цільових програм, що потребують додаткового фінансування з ДБ (пункт 12) [11]. Натомість закупівлі для конкретних категорій пацієнтів будуть здійснюватися через заходи, а не через програми. Не продовження державної цільової програми може призведе до того, що онкологічні хворі залишаться без ЛЗ.

Нині стан фінансування фармацевтичного забезпечення онкологічних хворих Івано-Франківської області вкрай катастрофічний. Це зумовлено і зростанням кількості хворих, і витрат на ЛЗ для їх лікування. Ще одним із факторів недоотримання необхідних ЛЗ хворими є бюджетне недофінансування. Тому сьогодні є актуальним пошук джерел фінансових ресурсів на фармацевтичне забезпечення онкологічних хворих, зокрема запровадження ОМС може стати вагомим джерелом фінансових ресурсів, які могли б бути використані на закупівлю необхідних ЛЗ.

Обговорення результатів. За результатами дослідження, визначено основні проблеми у наданні фармацевтичної допомоги онкологічним хворим. З-поміж них – хронічне недофінансування фармацевтичної допомоги, відсутність системи ОМС, запровадження якої відтермінується з року в рік.

Отже, за умов постійно зростаючої кількості онкохворих, потреби у фінансуванні їх лікування, обмежених ресурсів ОЗ необхідно є розробка та впровадження ефективних механізмів реформування системи ОЗ.

Таблиця 2

Динаміка одержання в централізованому порядку ЛЗ та ВМП закладами ОЗ Івано-Франківської області за програмою КПКВ «Онкологія» 2012-2015 рр.

Назва програми	Отримано в централізованому порядку ЛПЗ (тис. грн.)			
	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Централізована закупівля хіміотерапевтичних препаратів, радіофармпрепаратів та препаратів супроводу для лікування онкологічних хворих	5985,5	4104,8	1401,4	2415,1
Онкогематологія	1590,9	3056,9	386,7	725,1
Централізована закупівля ЛЗ для лікування хворих на хронічну мієлоїдну лейкемію	0	0	8978,4	21187,6
Централізована закупівля ЛЗ для лікування онкохворих дітей	1979,1	4991,8	3022,4	8073,3

Висновки. Виконано аналіз динаміки загальної кількості хворих, яким передбачено згідно з чинним законодавством безоплатне отримання ЛЗ та, зокрема, кількості онкологічних хворих, які перебували на обліку в Івано-Франківській області протягом 2011–2016 рр. Встановлено, що останніми роками відзначається щорічна тенденція до збільшення кількості онкохворих як в абсолютних, так і у відносних показниках. Проаналізовано стан фінансування фармацевтичного забезпечення онкохворих Івано-Франківської області відповідно до показників потреби протягом 2011–2016 рр. Встановлено, що стан фінансування вкрай катастрофічний, а кількість осіб у зазначеній категорії постійно зростає, що є вкрай негативною тенденцією сьогодення. Запропоновано шляхи подальшого удосконалення системи фінансування фармацевтичної допомоги онкохворим, зокрема впровадження системи ОМС.

References:

1. Shafranskyi VV. [Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleння, sanitarno-epidemičnu sytuatsiiu ta rezultaty diїalnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik]. Kyiv. 2016: 452.
2. Kvitashvili OM. [Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleння, sanitarno-epidemičnu sytuatsiiu ta rezultaty diїalnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2014 rik]. Kyiv. 2015: 460.
3. Musii OS. [Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleння, sanitarno-epidemičnu sytuatsiiu ta rezultaty diїalnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2013 rik]. Kyiv. 2014: 438.
4. Kotvitska AA., Korobova YS. [Research financing of the pharmaceutical ensuring of children population under 3 years old in the territorial level]. Aktualni pyttannia farmatsevychnoi i medychnoi nauky ta praktyky. 2013;2: 107-110. Ukrainian.
5. Nemchenko AS., Kotvitska AA. [Methodological approaches to the improvement of drug provision of preferential groups and categories of Ukrainian people]. Farmakom. 2006;4: 38-43. Ukrainian.
6. Nemchenko AS., Podhaina MV. [Organizational and economic principles of pharmaceutical provision of breast cancer patients]. Metod. rek. Kharkiv; 2009. Ukrainian.
7. Hudzenko OP., Tolochko VM. [Organizational peculiarities of medicinal supply of preferential categories of the population under market conditions]. Visnyk farmatsii. 2002; 3: 58-61. Ukrainian.
8. Hudzenko OP., Tolochko VM. [Problems and ways of improvement of medicinal provision of privileged categories of the population in industrial regions]. Zdobutky ta perspektyvy rozvytku upravlinnia farmatsevychnymy orhanizatsiiamy v umovakh rynkovoї ekonomiky. Kharkiv; 2003: 202-204. Ukrainian.
9. Hudzenko OP. [Methodical approaches to the regulation of medical provision of the privileged population of industrial regions of patients with cancer of the lungs and mammary gland]. Farmats. zhurn. 2003; 4: 23-28. Ukrainian.
10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.08.1998 r. № 1303 «Pro vporiadkuvannia bezoplatnoho ta pilhovoho vidpusku likarskykh zasobiv za retseptamy likariv u razi ambulatornoho likuvannia okremykh hrup naseleння ta za pevnymy katehoriїamy zakhvoriuvan». [Electronic resource, Ukrainian]. Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-%D0%BF>.
11. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.10.2016 r. № 710 «Pro efektyvne vykorystannia derzhavnykh koshtiv». [Electronic resource, Ukrainian]. Available from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/710-2016-%D0%BF>

УДК 615.1+336.61+616-006

ИССЛЕДОВАНИЕ СОСТОЯНИЯ ФИНАНСИРОВАНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОНКОЛОГИЧЕСКИХ БОЛЬНЫХ НА ТЕРРИТОРИАЛЬНОМ УРОВНЕ

Феденько С.М.

Івано-Франківський національний медичинський університет, кафедра організації та економіки фармації та технологій лікарств, г. Івано-Франківск, Україна, e-mail: fedenkosm5@ukr.net

Резюме. На основании анализа литературных источников и статистических данных исследовано современное состояние финансирования фармацевтического обеспечения онкологических больных на территориальном уровне. Приведены результаты ретроспективного анализа динамики общего количества онкологических больных, состоящих на учете в Івано-Франківській області в течение 2011–2016 гг. Осуществлен анализ современного состояния финансирования фармацевтической помощи больных с данной патологией в соот-

ветствии с показателями потребности. Определены основные недостатки и обоснованно вопросы, требующие дальнейшего изучения и урегулирования, как на государственном, так и на территориальном уровне. Предложены пути дальнейшего совершенствования системы финансирования фармацевтической помощи для онкологических больных.

Ключевые слова: фармацевтическое обеспечение, онкологические больные, льготная и бесплатная фармацевтическая помощь, финансирование, местный бюджет, государственный бюджет, целевая программа.

UDC 615.1+336.61+616-006

INVESTIGATION OF STATE FUNDING OF PHARMACEUTICAL SUPPLY OF CANCER PATIENTS AT THE TERRITORIAL LEVEL

S.M. Fedenko

*Ivano-Frankivsk National Medical University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine,
e-mail: fedenkosm5@ukr.net*

Abstract. The purpose of the work was to carry out the analysis of patients of certain categories of diseases, who are provided with free drugs prescriptions, an analysis of the state of financing of pharmaceutical provision of cancer patients in Ivano-Frankivsk region in accordance with indicators of needs for 2011-2016.

Methods of logical generalization, system and statistical analysis, comparison and graphic methods were used to characterize the pharmaceutical provision of the population, in particular the cancer patients in the Ivano-Frankivsk region, and its financing condition.

Results. Based on the analysis of published papers and statistical data, the present state of financing of pharmaceutical provision of cancer patients at the territorial level is investigated. The results of the retrospective analysis of the dynamics of the total number of cancer patients who were registered in the region of Ivano-Frankivsk during 2011-2016 are presented. In recent years there has been an annual tendency of increase of the total number of such patients in both absolute and relative rates. So, only in 2015, compared to 2014, there was an increase in the number of patients with 25,410 people. Over the five

years (from 2011 to 2016) - 54348 people. Also, there was an increase in the number of cancer patients by 4581 persons (by 23.7%), patients with diabetes mellitus - by 17756 people (by 61.4%). The number of cancer patients among the urban population is significantly higher than among the rural population during 2011-2016. However, in 2015 there is a sharp increase in the number of registered cancer patients in the Ivano-Frankivsk region among the rural population up to 1133 as compared with the urban population. The analysis of the current state of financing of pharmaceutical aid for patients with this pathology according to the indicators of need is analyzed. Today there is a tendency to increase funding, but given the need to finance the pharmaceutical supply of cancer patients, there is a catastrophic lack of funding. Thus, the need for funding in 2011 was secured only by 29.65% (UAH 32.99 per patient), in 2012 - by 26.77% (UAH 34.08 per patient), in 2013 - by 31,60% (40,97 UAH per patient), in 2014 - by 36,87% (49,80 UAH per patient), in 2015 - by 55,34 % (94.97 UAH per patient), in 2016 - 64.02% (137.31 UAH per patient). The highest indicators of financing needs are characterized by the regions of Galych (2014-100 %, 2015-98.3%, 2016 - 75.9%) and Kalush (2014-92.4%, 2015-64.5%, 2016- 95.3%). The lowest figures are districts of Dolyna, Sniatyn and Nadvirna (0%, 1.2% - 11.7% of the need). The main problems are identified that need further study and regulation at both the state and the territorial level. The ways of further improvement of the system of financing of pharmaceutical aid for cancer patients are offered.

Conclusions. In recent years, there has been an annual tendency to increase the number of cancer patients. The state of financing the pharmaceutical supply of cancer patients in Ivano-Frankivsk Oblast according to the indicators of needs during 2011-2016 is extremely catastrophic. Given the ever-increasing number of cancer patients and the need to finance their treatment and limited resources, the Health Protection Program is not possible without the development and implementation of effective mechanisms for reforming the health system. Therefore, the implementation of the compulsory medical insurance system is on time.

Keywords: pharmaceutical support, cancer patients, reduced-price and free of charge pharmaceutical assistance, financing, local budget, state budget, targeted program.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2018 р